

A felelősségtan alapkérdései. A deliktuális kárfelelősség

2016. február 8.

Felelősség - jogi felelősség - polgári jogi felelősség

- ▶ *tágabb* értelemben - kötelelem fogalma (6:1.§): a kötelezett „felel” a szolgáltatásért, a szolgáltatás teljesítéséért, annak elmaradásáért
- ▶ (jogilag szoríthatóság, kényszerítés)
- ▶ „Kötelezve lenni ez oldalról ... annyi, mint: felsőbb hatalom alatt állni, amely nem csak kéri, óhajtja, tanácsolja ... hanem parancsolja a megtartást, ellenesetben megcserdíti rajtunk az ostorát. **Kötelelem, felelősség, parancs, sanctió, kényszerítés ekként válhatatlan egy dolog.**” (Grosschmid)

- ▶ **szűkebb** értelemben
- ▶ a felelősség kárfelelősség, kárért való felelősség, kár megtérítéséért való helytállás
- ▶ kárfelelősség, mint kötelmi helyzet - kötelelemkeletkeztető tényállás
- ▶ Nem tartozik ezért e körbe:
 - ▶ helytállási kötelezettség, mint pl. szavatosság
 - ▶ követelés kielégítéséért való „felelősség” (actio Pauliana, zálogkötelezettség)
 - ▶ kötelesrész kielégítéséért felelősség,
 - ▶ örökös helytállása örökhagyó tartozásaiért
 - ▶ jogalap nélküli gazdagodás stb.

Külön a veszély kérdéséről

- ▶ veszély viselése - felelősségi határkérdés
- ▶ „a veszély ott kezdődik, ahol a felelősség véget ér”(Szladits)
- ▶ dologi jog: casus nocet domino (5:22.§) nem kárfelelősség (nem felelősségi tényállás)
- ▶ de! határeset, amikor a veszélyt telepíti a jog, pl. kárelosztás, kockázat elosztás és telepítés
- ▶ a veszélytelepítés általában a veszélyt viselő jogellenes magatartásához is köthet, pl. jogellenes „továbbhasználat” visszaadás elmulasztása, 6:341.§ (3), 6:361.§ (3), 6:413.§ (3)
- ▶ jogosult átvételi késedelme 6:156.§ (3) bekezdés
- ▶ de attól független is lehet pl. lex Rhodia de iactu mertium, 5:26.§ (3) bek. vagy 6:585.§ (3) bek. (nem helyénvaló beavatkozás)

További elhatárolási kérdések

- ▶ jogalap nélküli gazdagodás (6:579.§ (1) bek.)
 - ▶ alap gondolata a kárfelelősséggel rokon, de bizonyos szempontból annak fordítottja,
 - ▶ jogalap nélküli gazdagodás számolási bázisa a vagyonnövekmény, a kárfelelősségé a vagyoncsökkenés
- ▶ utaló magatartás (6:587.§)
 - ▶ kárfelelősséggel rokonsága a definícióból önként adódik,
 - ▶ de! önálló - külön szabályozott - kötelelemkeletkeztető tényállás
 - ▶ lényegében csak a kár mértéke mérődik a kárfelelősség szerint, az egyéb feltételeket (kisintenzitású jogi tényként) az alakzat maga szabályozza
 - ▶ (bizonytalan jövőjű intézmény, nem elképzelhetetlen az utaló magatartás „reneszánsza”)

A polgári jogi kárfelelősség elméleti fogalma:

- ▶ A fentiek fényében mondta - ma is helytállóan - pl. Eörsi, hogy a polgári jogi kárfelelősség lényege, hogy
 - ▶ a jogalany (személy)
 - ▶ társadalom által nem tolerált, elítélt
 - ▶ kárt okozó magatartása
 - ▶ jogellenesnek minősül,
 - ▶ e jogellenes magatartáshoz pedig a polgári jog sajátos jogkövetkezményt,
 - ▶ kártérítési kötelezettséget fűz.
- ▶ Vö. 6:518.§ és 6:520.§

A hatályos Ptk. kárfelelősségi szabályairól

- ▶ A deliktuális felelősség külön Rész a Kötelmi könyvben
- ▶ kontraktuális felelősség a szerződészegés közös szabályai között
- ▶ egyéb - sajátos - kárfelelősségi helyzetek szétszórva a Ptk-ban (pl. családjogban a gyám kárfelelőssége, szomszédjogi szabályok, társasági jog)
- ▶ jogalap nélküli gazdagodás, utaló magatartás külön tényállások

A deliktuális felelősség szabályai

- ▶ A kártérítés általános tilalma **6:518. §** „A törvény tiltja a jogellenes károkozást.”
- ▶ Generálklauzula **6:519. §** „Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól a károkozó, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.”
- ▶ Közös szabályok (kártérítés módja, mértéke, többek károkozása, kárral veszélyeztető magatartás következménye, esedékesség, értékviszonyok változása stb.)
- ▶ Egyes felelősségi alakzatok (veszélyes üzem, vétőképtelen károkozása, állatkárok, épületkárok stb.)

A generálkalkuláció és az általános szabályok szerepe

- ▶ egyes felelősségi helyzetek természetes háttéranyaga
- ▶ elvileg minden kárfelelősségi helyzet mögöttes szabálya (pl. együttműködési kötelezettség megsértése, szomszédjogi szabály megsértése stb., de utaló magatartásnál is!)
- ▶ mögöttes szabály a kontraktuális felelősség körében, még hozzá...

A deliktuális kárfelelősség közös szabályai és a kontraktuális felelősség

- ▶ egyértelmű háttéranyag **6:144. § (1)** A károsult kármegelőzési, kárelhárítási és kárenyhítési kötelezettségére, továbbá a közös károkozók felelősségére a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályait kell alkalmazni.
- ▶ másodlagos háttér: **6:144. § (2)** A kár fogalmára és a kártérítés módjára - az e fejezetben nem szabályozott kérdésekben - a szerződésen kívül okozott károk megtérítésére vonatkozó szabályokat kell alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy a kártérítés méltányosságból való mérséklésének nincs helye.
- ▶ így pl.:
 - ▶ járadék számítás szabályai 6:527.§
 - ▶ értékviszonyok változásának jogkövetkezményei pl. 6:534.§
 - ▶ károsodással veszélyeztető helyzet esetében alkalmazandó szabályok (6:523.§)

A deliktuális kárfelelősség, mint kötelemkeletkeztető tényállás

- ▶ általános kötelemfakasztó tényállás 6:1.§ (3) bekezdés
- ▶ kötelmi jog közös szabályai megfelelően alkalmazandóak rá
 - ▶ pl. elévülés (megfelelő sajátos alkalmazással, mint pl. esedékesség, járadékkövetelések 6:532.§ és 6:533.§)
 - ▶ képviselet
 - ▶ egyetemlegesség, különösen többek általi károkozás szabályai között
 - ▶ a kötelelem teljesítésének szabályai, pl. kamat, késedelmi (kár-)kamat
- ▶ De! általános polgári jogi szabályok is alkalmazást nyernek pl. beszámítási képesség (vétőkéesség)

A deliktuális kárfelelősség, mint kötelemlketkeztető tényállás 2.

- ▶ relatív szerkezetű jogviszony: szükségszerű, mert a kárfelelősség csak károsult - károkozó viszonyában értelmezhető, de!
 - ▶ különleges helyzet többek általi közös károkozás, kiváltképpen különböző felelősségi alakzatok összefonódása,
 - ▶ a termékfelelősség - relatív szerkezet bomlása (Novotni),
 - ▶ tartást pótló járadék, mint „kettős fedelű igény”
- ▶ A relatív szerkezet következménye pl.
 - ▶ az „önokozta kár” nem kárfelelősségi kérdés! (elhatárolás - kárenyhítés elmulasztása), a károsult saját magatartása nem felelősségi kérdés!
 - ▶ A károkozó és károsult személye mindig vizsgálendő, DE! károkozó és felelős személy nem mindig ugyanaz (veszélyes üzem)! Más példa: vétőképtelen személy károkozása

A deliktuális kárfelelősség, mint kötelemkeletkeztető tényállás 3.

- ▶ vagyoni érdek jellemzi
 - ▶ kötelemre általában, kárkötelemre különösen igaz, a kárkötelem lényege, hogy legyen kár,
 - ▶ kivételes helyzet Ptk. **6:523. §** Károsodás veszélye esetén a veszélyeztetett kérheti a bíróságtól, hogy azt, aki a veszélyt előidézte, az eset körülményeihez képest
 - ▶ a) tiltsa el a veszélyeztető magatartástól;
 - ▶ b) kötelezze a kár megelőzéséhez szükséges intézkedések megtételére;
 - ▶ c) kötelezze megfelelő biztosíték adására.
- ▶ múltbanéző kötelem („azon nyomban késedelmet eredményező” 6:532.§)
 - ▶ A kárkötelem jellemzően a késedelem akut fázisában (létszakában) születik

A deliktuális kárfelelősség, mint kötelemlketkeztető tényállás 4.

- ▶ Deliktuális felelősség - mint kötelmi helyzet - sajátossága: a kárért való felelősség megítélése és szabályozása jogalkotói mérlegelés alá esik
- ▶ Például:
 - ▶ Felelős személy megállapítása, meghatározása (kártelepítések!)
 - ▶ Felelősségre vonhatóság szabályozása (vétőképtelen állapot kezelése)
 - ▶ Méltányossági helyzetek (deliktuális - kontraktuális)
 - ▶ A kimentés szabályozása: exculpatio-s vagy direct, ha kimentéses: mentesülés feltételei
 - ▶ Okozatosság megkövetelése - különösen előreláthatósági klauzulák (törvényi szinten is többértelmű, még színesebb a gyakorlati érvényesülése)
 - ▶ Megtérítendő károk köre (okozatossággal is összefügg, további elvek pl. káron szerzés tilalma, compensatio lucri et damni) stb.

A kárfelelősség (kártérítési kötelezettség) funkciói

- ▶ **Reparáció**
 - ▶ Elsődleges szempont a kár megtérítése, megtérülése
 - ▶ Teljes kártérítés elve, kiegészítő (kompenzáló) elvekkel és elemekkel *compensatio lucri et damni*, általános kártérítés, átalányok stb.)
 - ▶ Pénzbeli megtérítés főszabálya
- ▶ speciális és generális prevenció
- ▶ **Szankció**
 - ▶ Kevésbé hangsúlyozott, inkább speciális helyzetekben jelenik meg (pl. váltójog álképviselő „betöltési kötelezettsége”)
 - ▶ Illetve kárátalányok - kötbér, foglaló, objektív átalányok (Grosschmid: a vagyoni érdektől való eloldódás jelenik meg)